

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Ali napredujemo? — Clara pacta — boni amici. — Ljudska izobrazba. — Jan Szezepanik. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Dopisi. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Oklice. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Spomini na Zagreb.

Ali napredujemo?

Avstrijska država je v vseh stvareh med evropskimi državami nekaj unikum. Nikjer ne vidimo nikakršnega napredka, držimo se kakor pravi konservativni Kranjci svojih zastarelih, predpotopnih tradicij z vso energijo mladostnih let. Napredka ne opazimo nikjer! In vodilne osebe, ki so nekaj bile prepojene z naprednim duhom, postanejo v teh pozicijah konservativne v polni meri, zakaj to zahteva baje interes države!

In kakor ni nikakega napredka opaziti na nobenem polju, takisto ga ni opaziti na šolskem polju, in sicer v materialnem oziru. Tu ni nikake krepke vodilne roke, tu ni nikakega pravega smisla za napredek, za razvoj šolstva; ne, šolstvo se mora i nadalje razvijati v svojih pred deset in desetletji izdanih okvirih, v onih tesnih mejah, ki ga obkrožajo kroginkrog. Vodilne osebe z nekako malomarnostjo opazujejo boj, ki ga bijejo napredni elementi z nazadnjaškimi, in najčešče se še celo pripeti, da — četudi natihome — odobravajo razne nazadnjaške naklepe, ki jih kujejo razni „prijatelji“ šolstva. Ravnodušno gledamo velikanski napredek drugih držav posebno na šolskem polju, a pri nas se držimo starih, nepravilnih razmer, ker ne kaže novih uvajati. V Avstriji smo prijadrali celo tako daleč, da dovoljujemo posameznim zakonodajstvom sprejemati take šolske zakone, ki diametralno nasprotujejo — da, celo teptajo! — sankcionirane državne šolske zakone. Pri nas ne vidimo onih naklepov, ki jih kuje ravno nazadnjaška stranka v pogibelj obstoječih šolskih zakonov, ker to so avtonomne oblasti, in tem je vse dovoljeno, posebno to, kar se tesno druži s šolo in učiteljstvom.

In slednjič, ali niso posamezne dežele, v katerih vladajo uprav turške šolske razmere, avstrijske kronovine? Veljajo li za dežele, v katerih stanujejo Slovenci — kakor Istra, Goriško, Koroško, Štajersko — tudi oni šolski državni zakoni, kakor za ostale kronovine, v katerih bivajo Nemci? Ali so Slovenci v istini tudi v očeh vlade „minderwertig“? Kako pa je z ljudsko šolo v Galiciji, Bukovini? Ali nista tudi ti dve deželi pod avstrijskim orlom?

Naš parlament za to nima časa in tudi ne one energije, da bi zaklical ministrom: Do tu, a nadalje — drugače! In naši poslanci? Za one kriče razmere, ki jih vidimo ravno na šolskem polju v Trtu, v Gorici, v Istri, na Koroškem in

deloma na Štajerskem, imajo naši državni poslanci — zamašena ušesa in zavezane oči.

Kakor na vsakem polju — izvzemši vojaštva — tako pogrešamo tudi na šolskem polju krepkega, razmere poznavačega in raznim zahtevam ustrežajočega krmarja. Ministri prihajajo in ministri odhajajo. A pravili ministroy vendar ne more dobiti avstrijski parlament. Posebno šolstvo ima smolo pri izbiri ministrov. Tu ni moža, ki bi stal na svojem mestu, moža, ki bi dobro poznal razmere in potrebe avstrijskih narodov in ki bi imel srce za — avstrijske Slovence.

Šolstvo v Avstriji je in bo ono preporno jabolko, kjer si je že marsikak minister pohabil zobe. Šola naj ostane šola, namenjena svojemu vzvišenemu namenu — izobrazbi ljudstva — a ne sme biti nekaka — poizkuševalnica za razne nazadnjaške elemente in eksperimente.

Dokler pa ne pride na krmilo šolstva jeklen mož, ki ga bo vodil po pravični poti oni tako krasni, a žalibože le na papirju se nahajajoči člen XIX! — toliko časa ne pride narodna blaginja avstrijskih poliglotnih narodov niti za korak naprej!

Clara pacta — boni amici.

III.

Že od nekaj je smatrala cerkev šolo za svojo domeno, in poučevanje je bilo v srednjem veku nekako postransko opravilo duhovščine. V začetku 13. stoletja pa se je začela duhovščina odtezati poučevanju in zanemarjati šolo. Ni se tedaj čuditi, če so bila nekatera mesta nezadovoljna s tedanjimi šolami, ki so le preveč prezirale svetne potrebe meščanov. Zato so si mesta začela ustanavljati lastne šole. Cerkev pa je smatrala to za kratenje svojih pravic ter se je ustanavljanju šol odločno upirala, navadno ne brezuspešno. V tej dobi bojev za šolo šele nastopajo svetni učitelji.

O učiteljskem stanu v današnjem pomenu besede tedaj in še stoletja pozneje ni govoriti, zakaj večino tedanjih učiteljev je tvorila množica za druga opravila nesposobnih ljudi, ki se drugače niso mogli preživljati. Bili so to onemogli vojaki, pokvarjeni rokodelci, izključeni duhovniki, pobegli menihi i. t. d.*) Sploh pa se je v onih časih smatral

*) Da bi se kdo nad temi vrsticami ne pohujšal, naj omenimo, da so l. 1287. dobili arhidijakoni povelje, prepričati se, če znajo in razumejo duhovniki 10 zapovedi.